

TYÖNEUVOSTO
Ratakatu 3, 5. krs, PL 32
00023 Valtioneuvosto
puh. 09-645 593

LAUSUNTO

26.2.2009

Nro 1432-09
Ään. 6-3

13/2008

Lausunnonpyytäjä:

Uudenmaan työsuojelupiirin
työsuojelutoimisto

Asia:

Työaikalain (605/1996) soveltaminen X:n tuottajiin ja ohjaajiin

Vireille:

13.5.2008

Lausuntopyyntö

Uudenmaan työsuojelupiirin työsuojelutoimisto on pyytänyt työneuvostolta lausuntoa siitä, onko X:n tuottajiin ja ohjaajiin sovellettava työaikalakia (605/1996). X on neljän tuotantoyhtiön muodostaman konsernin emoyhtiö, joka tuottaa tv-ohjelmia ja elokuvia teatterilevitykseen.

Yhtiön toimitusjohtaja on vastaava tuottaja ja hänen välittömässä alaisuudessaan työskentelee kaksi tuottajaa, jotka yhdessä ohjaajien kanssa vastaavat ohjelmien suunnittelusta ja tuotannosta. Yhtiössä työskentelee kaksi ohjaajaa toistaiseksi voimassa olevissa työsuhteissa. Tukena työssä ovat yleensä tuotantopäällikkö ja -assistentti.

Tuotantoprosessista

Ohjelman kehittäminen ja myyntivaiheessa päävastuu on vastaavalla tuottajalla. Tuottaja ja ohjaaja osallistuvat myös tähän vaiheeseen. Tuottaja laatii ohjelman tuotantobudjetin yhdessä ohjaajan kanssa. Ohjelman myyntihinta neuvotellaan ja sovitaan tilaajan kanssa tuotantobudjetin pohjalta. Kun ohjelman tuotannosta on tehty sopimus, päävastuu siirtyy tuottajalle, joka yhteistyössä ohjaajan kanssa aloittaa tuotannon suunnittelun ja valmistelut.

Tuottaja vastaa kokonaisvaltaisesti ja itsenäisesti ohjelman tuotannosta ja pitää yhteyttä ohjelman tilaajaan. Päävastuuseen kuuluu varmistaa tuotannon sujuminen aikataulun ja budjetin mukaisesti. Tuottajan alaisuudessa on tuotanto- ja esiintyjäryhmä, jonka koko vaihtelee viidestä viiteenkymmeneen henkilöön. Tuottaja tekee tuotantoon liittyvät työ- ja hankintasopimukset.

Tuotantoprosessiin kuuluvat pre-production-, production- ja post-production -vaiheet. Pre-production -vaihe voi kestää 3-12 kuukautta tai pidempään. Tässä vaiheessa ohjaaja suunnittelee yhdessä käsikirjoittajan ja tuottajan kanssa. Näyttelijä- ja esiintyjävalinnat tehdään ja valmistellaan kuvauksia. Pre-production -vaiheen aikana tuottaja suunnittelee yhdessä käsikirjoittajan ja ohjaajan kanssa. Budjettia ja tuotantosuunnitelmaa valmistellaan sekä hanke resurssoidaan. Lisäksi tuottaja on yhteydessä tilaajaan. Production-vaiheessa ohjaaja osallistuu kuvauksiin ja tuottaja tuotannon ja budjetin valvontaan sekä pitää yhteyttä tilaajaan. Production-vaihe kestää yleensä 1-3 kuukautta, ja ly-

himmillään se voi olla 4-6 viikkoa. Post-production-vaiheessa ohjaajan tehtäviin kuuluu leikkauksen tuloksen valvonta toimistolla tai kotona (DVD-levy). Tuottaja valvoo leikkausta ja lopullista sisältöä. Tuottaja purkaa tuotannon ja pitää yhteyttä tilaajaan. Tämä vaihe kestää noin 3-5 kuukautta ja samanaikaisesti alkaa uusien tuotantojen pre-production -vaiheet.

Tv-fiktion ja elokuvien kuvaukset toteutetaan studiossa ja ”on-location”-kuvauksina eri kohteissa Suomessa ja joskus ulkomailla. Elokuvien kuvaukset toteutetaan suurimmaksi osaksi ”on-location”. Kuvauspaikat valitaan ja päätetään tuotannon suunnitteluprosessin aikana. Kuvauspaikkojen valinnan ja kuvausaikataulun laativat tuottaja ja ohjaaja yhdessä. Työnantaja saa tiedon kuvauspaikoista ja -aikatauluista tuottajalta. Asia- ja viihdeohjelmat kuvataan usein tv-kanavien studioilla tai vuokrastudioilla A:ssa. Näihin ohjelmiin kuvataan myös ns. insert-kuvia ulko- ja sisätiloissa eri paikoissa myös A:n ulkopuolella. Tuottaja ja ohjaaja työskentelevät pääsääntöisesti työparina ja sopivat työnjaosta keskenään.

Työajan ja -paikan määräytyminen

Suunnitteluvaiheessa tuottaja ja ohjaaja voivat merkittävästi vaikuttaa siihen, missä ja milloin työ tehdään. Pääsääntöisesti ohjaaja ja tuottaja valitsevat työnteon paikan ja ajan itse. Osa työtehtävien luonteesta määrää työnteon paikan. Työnantaja saa tästä halutessaan tiedon, mutta työntekijöillä ei ole velvoitetta säännöllisesti raportoida asiasta työnantajalle. Työnantajalla ei ole mahdollisuutta seurata ja valvoa paikkaa tai aikaa, jossa tai jolloin tuottaja tai ohjaaja työnsä suorittaa. Ohjaajien ja tuottajien työsopimuksissa työaikaa ei ole määriteltä muodossa tunti/päivä/viikko. Tuotannot ja niiden valmistumisaikataulu sovitaan työnantajan kanssa. Tuottaja ja ohjaaja laativat aikataulun yhdessä. Jokaisessa tuotannossa on mukana yhtiön ulkopuolisia resursseja. Etenkin näyttelijöiden aikataulut saattavat vaikuttaa tuotannon aikataulun muotoutumiseen. Tuottaja ja ohjaaja sopivat lopullisen aikataulun myös ulkopuolisten resurssien kanssa. Tuotannoissa on käytössä ns. call sheet, josta ilmenee työajan alkamis- ja päättymisajankohta koskien roolihenkilöitä.

Työnantajan tiloissa tai yhdessä muiden työntekijöiden kanssa tuottajien ja ohjaajien on oltava tuotantokokouksissa, joissa on mukana tuotannon avainhenkilöt, ja tuotannon työsopimuksia tehtäessä. Toimistolla tehtävän työn osuus vaihtelee tuotannoittain ja on noin 35-55 prosenttia kokonaistyöajasta.

Pre-production -vaiheessa työtä tehdään toimistolla, kuvauspaikoilla ja työntekijöiden kotona. Työtä tehdään tässä suunnitteluvaiheessa useimmiten kotona. Kuvausten aikana, production-vaiheessa ohjaaja tekee työtä kuvauspaikalla ja tuottaja toimistolla ja kotonaan. Jälkituotantovaiheessa työtä tehdään sekä toimistolla että kotona.

Muuta

Kiinteästi yhtiössä työskenteleville tuottajille ja ohjaajille maksetaan työsopimuksessa sovittua kuukausipalkkaa. Yhtiön toimisto sijaitsee A:ssa ja suurin osa työntekijöistä asuu A-E-V -alueella. Tuottaja ja vastaava tuottaja käyvät läpi tuotantoon liittyviä seikkoja palaverissa ennen kuvauksia, niiden aikana ja niiden jälkeen. Tuottaja informoi vastaavaa tuottajaa.

Osa tuottajista ja ohjaajista on osakkaina työnantajan emoyhtiössä: Y:ssä pienillä osuuksilla.

Tuottajien ja ohjaajien omat kuvaukset

Tuottajat ja ohjaajat ovat työneuvoston pyynnöstä kuvanneet tarkemmin työtehtäviään seuraavasti.

1) tuottaja N

- a) Työnkuva koostuu ensimmäisessä vaiheessa mm. ohjelmien ideoinnista, niiden myymisestä kanaville, budjettien ja tuotantosuunnitelmien tekemisestä. Jos ohjelma menee läpi, tarkistamme budjetin, teemme tarkemman tuotantosuunnitelman ja aikataulun, etsin työryhmän, neuvottelen työnkuvat ja palkkiot, teen työ sopimuksia, tarvittaessa osallistun itse tuotantoon, hoidan tiedotuksen kanavaan ja lehdistöön, toimin siltana työryhmän eri osien kanssa sekä vahdin tuottajien budjettia ja ohjelmien laatua. Lisäksi hoidan työryhmän palkat palkanlaskuun.
- b) Suurimmaksi osaksi työ tapahtuu X:n toimistolla, jonkun verran kentällä eli kuvauslokaatioissa.
- c) Työhön käytettävän ajan määräytyminen on täysin projektikohtaista; riippuu tuotannon koosta, onko kyseessä fiktio vai fakta. jne.
- d) Muiden työntekijät vaikuttavat omaan työhön siten, että soviteltavaa on jatkuvasti, mutta pystyn ne kyllä järjestämään.
- e) Ohjaaja on taiteellisessa vastuussa enemmän, tuottaja vastaa käytännön järjestelyistä ja budjetista. Ohjaaja on enemmän kentällä.
- f) Työ on erittäin luovaa, mutta koko ajan syntyy myös omia rutiineja, jotka helpottavat työtä.
- g) Teen suurimman osan töistä toimistossa, koska minulla ei ole kannettavaa tietokonetta, ja tämä toimii oikein hyvin tällä hetkellä. Vapaa-ajalla kännykkä mahdollistaa myös työnteon, mutta sitä ei tapahdu mielestäni liikaa.
- h) En ole osakkaana työnantajayhtiössä tai samaan konserniin kuuluvassa yhtiössä.

2) tuottaja T (tekee myös eri projekteissa ohjaajan ja käsikirjoittajan tehtäviä)

- a) Tuottajana vastaan taloudellisesti projektista alusta loppuun. Määrittelen aikavälin milloin projekti toteutetaan, lasken budjetin käsikirjoituksen pohjalta ja ylläpidän kustannusseurantaa. Rekrytoin työryhmän (freelancerit), teen heidän kanssaan sopimukset ja hallinnoin palkanmaksua. Vaikka tuottajan vastuu on taloudellinen, olen tekemisissä illuusion kanssa, jonka konkretisointi on sekä taiteellisesti että taloudellisesti erittäin luovaa. Projektin matka ideasta käsikirjoitukseksi ja käsikirjoituksesta valmiiksi ohjelmaksi on pitkä, luova prosessi. Ohjaajana vastaan taiteellisesta kokonaisuudesta, miltä ohjelma valmiina näyttää. Käsikirjoittajana ideoin ja suunnittelen ohjelmia, ja jos olen samassa projektissa myös tuottaja/ohjaaja, olen tekemisissä projektin kanssa kolmesta eri näkökulmasta. Kaikissa tehtävissä keskeistä on ryhmätyö mm. näyttelijöiden, kuvaajan, äänisuunnittelijan, leikkaajan, lavastajan ja pukusuunnittelijan kanssa. Operoin yhtä aikaa usean projektin kanssa, joista kukin on yleensä eri tuottovaiheessa.
- b) Teen pääasiallisesti työni X:n toimistossa. Työntekoon tarvittavat keskeiset välineet ovat puhelin ja kannettava tietokone, siksi voin helposti tehdä myös töitä etänä kotoa käsin tai työmatkalla metrossa. Toimistolla olen siksi, koska sinne on helpoin sopia tapaamisia kollegoi-

den kanssa ja toisaalta haluan pitää kodin kotina ja työpaikan työpaikkana. Itsenäistä suunnittelu-työtä ja budjetin laskentaa teen kuitenkin mieluiten kotona, jossa häiriötekijöitä on vähemmän kuin toimistolla. Toisaalta työn luonteen sosiaalisuus suosii läsnäoloa konttorilla.

c) Tuotannon ennakkosuunnitteluvaiheessa työhön käytettävä aika määräytyy puhtaasti omasta ajankäytöstäni, toki on palavereja TV-kanavan tai kollegojen kanssa. Tuotannon kuvausvaiheessa kaikilla on yhteiset minuutin tarkat kuvausajat. Kuvausaikataulu koskee ohjaajaa, mutta tuottajana en ole velvollinen noudattamaan niitä, vaan toimin itsenäisesti, toki käyn kuvauksissa usein seuraamassa missä mennään.

d) Muiden aikataulut vaikuttavat työhöni. Sovin palaverit ja neuvottelut muiden aikatauluja kunnioittaen. Esimerkiksi näyttelijät ovat usein kiinni laiteatteereiden tiukoissa aikatauluissa ja niihin on vaan sopeuduttava.

f) Tuottaja ei ole mukana kuvauksissa tai jälkikäsitteilyvaiheessa niin täsmällisesti kuin ohjaaja, muuten työskentelyolosuhteet ovat varsin samanlaiset.

g) Työni on pääsääntöisesti luovaa, mutta tiettyjä asioita tehdään rutiininomaisesti, totuttujen tapojen mukaisesti. Palkanmaksua varten syötettävät palkkatiedot tehdään tiettyinä päivinä ja on siksi ehkä rutiininomaisen osa-alue työssäni. Pääasialliset työskentelyvälineeni ovat puhelin ja tietokone, joten voin tehdä melkein missä vaan. Toki tarvitsen kopiokonetta, faksia yms. toimistotarvikkeita, joita ei ole omassa kodissani. Käyn tietenkin kuvauksissa ja seuraamassa leikkauksen etenemisen eri vaiheita ja ne määrittävät luonnollisesti työpaikan.

h) Olen osakkaana emoyhtiö Y:ssä 2 %:n osuudella.

3) ohjaaja B (myös asiantuntija, kuvaaja, tuottaja ja käsikirjoittaja)

a) Ohjaaja ohjaa eli suunnittelee ja vastaa teoksesta alusta loppuun. Lisäksi teen kohdassa 1 mainittuja töitä. Käytännössä roolini monissa projekteissa on asiantuntija joka suunnittelee miten ohjelma toteutetaan. Osin kirjoitan ja "kauppaan" omat projektini tv-kanaville.

b) Teen työtä missä tahansa (kuvaukset) aina kyseisen projektin mukaan ja välillä työskentelen Y-konsernin tiloissa, jossa minulla on työhuone.

c) Käytän työhöni aikaa melko epäsäännöllisesti mutta vuositasolla se tasoittunee. Kokonaistuntimäärä lienee suurempi kuin "normaalin palkansaajan". Tuotantojen kuvausvaiheessa työskentelen välillä 12-15 tuntisia päiviä. Sama koskee deadline -vaiheita yms. kriittisiä hetkiä. Tuotantojen välillä työpäiväni saattavat jäädä välillä lyhyiksi. Vaikea sanoa, koska työni ei usein ala eikä lopu vaan jatkuu ripotellen päivän (ja yön) aikana.

d) Kuvaustilanteessa vaikuttaa tietenkin. Suunnitteluvaiheessa vähemmän ja tai ei lainkaan. Kirjoittaessa teen työtä koska haluan.

e) Ohjaaja tekee työtä ympärivuorokautisesti (suunnittelee, ohjaa, katsoo materiaalia ja pitää palaverieita) varsinkin kuvausten aikaan. Myös ennakkosuunnittelumatkat pitää tehdä öisin jos on tarkoitus kuvata yöllä jne. Tuottajan työ voi hyvin olla ihan säännöllistä päivätyötä ja sitä voi tehdä normaaliin päivärytmiin. Tuottajan työ on johtaa ja delegoida eikä hyppiä itse eri aikoina paikasta

toiseen. Tuottajan pitää kuitenkin mielellään olla tavoitettavissa muinakin aikoina. Ammateissa on iso ero tässä suhteessa.

f) Ohjaajan, kuvaajan, käsikirjoittajan ja asiantuntijan työ on luovaa työtä. Tuottajan työ on melko rutiinia, joskus luovaakin.

g) Ohjaaja, kuvaaja ja asiantuntija ovat sidottuja aina siihen mitä tehdään eli kuvauspaikkoihin, palaveripaikkoihin. Teen aika paljon suunnittelua toimistolla ja kotona.

Käsikirjoittajana teen työtä aina jossain muualla kuin työpaikalla. Tuottajana teen työtä toimistossa ja kotona. Teen tuottamista omissa ohjauksissani eli se liittyy alkuvaiheen suunnitteluun.

h) Olen kesän alusta lähtien ollut osakkaana Y:ssä. Osuus on 1,5 % eli käytännössä merkityksetön muuten kuin symbolisesti sitouttava.

Perustelut

Asiassa on kysymys työaikalain (605/1996) soveltamisesta X:n tuottajien ja ohjaajien työhön, ja siinä tulee ratkaista, onko heidän työnsä sellaista, että se voisi jäädä työaikalain soveltamisalan ulkopuolelle.

1. Työaikalain 2 §:n 1 momentin 3 kohdasta

Työaikalain (605/1996) 2 §:ssä on säädetty poikkeuksista lain yleiseen soveltamisalaan. Lausuntopyynnössä on kuvattu tuottajan ja ohjaajan työtä ja kerrottu heidän työnsä olevan muun ohessa sisällöltään ja työskentelypaikan valinnan osalta itsenäistä. Tuottaja ja ohjaaja tekevät työtään toimistolla, mutta paljon myös sen ulkopuolella. Asiassa tulee siten tarkasteltavaksi lähinnä työaikalain 2 §:n 1 momentin 3 kohta. Sen mukaan työaikalakia ei sovelleta työhön, jota työntekijä tekee kotonaan tai muutoin sellaisissa oloissa, ettei voida katsoa työnantajan asiaksi valvoa siihen käytettävän ajan järjestelyjä. Säännöksen perustelujen mukaan lain soveltamista on arvioitava tapauskohtaisesti ja siihen vaikuttavat työnteon paikka sekä työn luonne ja laatu (HE 34/1996, s. 36 s.). Jotta työ jäisi työaikalain soveltamisalan ulkopuolelle, sen on ensinnäkin oltava luonteeltaan itsenäistä. Tällaista itsenäisyyttä osoittavat työntekijän mahdollisuus itse suunnitella työn tarkat toimintatavat ja -ajat. Toisaalta työntekijälle annettu vapaus itse järjestellä työaikaansa ei kuitenkaan sellaisenaan sulje työtä työaikalain soveltamisalan ulkopuolelle, vaan työn on oltava myös tosiasiallisesti niin itsenäistä, ettei työnantajalla ole kohtuullisia mahdollisuuksia puuttua työhön käytettävän ajan järjestelyihin. Työn on oltava sellaista, että työnantaja ei voi etukäteen määrätä työn päivittäisiä ajankohtia eikä työntekijällä ole velvollisuutta ilmoittaa, milloin hän työnsä aloittaa ja lopettaa. Lisäksi

edellytetään, että työnantajalla ei ole tosiasiallista mahdollisuutta valvoa päivittäisen työajan käyttöä.

2. Tuottajan ja ohjaajan työstä

Tuottaja ja ohjaaja työskentelevät suoraan vastaavan tuottajan eli yhtiön johdon alaisuudessa. Ohjelman kehittäminen ja myyntivaiheessa päävastuu on vastaavalla tuottajalla, joskin tuottaja ja ohjaaja osallistuvat myös tähän työvaiheeseen. Kun ohjelman tuotannosta on solmittu sopimus, siirtyy päävastuu projektista tuottajalle, joka yhdessä ohjaajan kanssa suunnittelee ja valmistele tuotannon tarkemmin. Tuottaja ja ohjaaja toimivat siis työparina hoitaen saman projektin eri osa-alueita. Tuottaja vastaa tuotantoprojektista hallinnollisesti alusta loppuun ja pitää yhteyttä ohjelman tilaajaan. Tuottajan vastuulla on tuotannon sujuminen aikataulun ja budjetin mukaan. Tuottajan alaisuudessa on tuotanto- ja esiintyjäryhmä, jonka koko vaihtelee noin viidestä viiteenkymmeneen henkilöön. Tuottaja solmii myös tuotantoon liittyvät työ- ja hankintasopimukset. Ohjaaja suunnittelee ja vastaa teoksen syntymisestä käytännössä, ja suuri osa työstä tehdään kuvauksissa. Kuvausten aikana ohjaaja on sidottu kuvauspaikalla tapahtuvaan toimintaan ja osallistuu kuvauksiin enemmän kuin tuottaja. Kuvausvaiheen jälkeen ohjaaja valvoo leikkauksen tulosta. Myös tuottaja valvoo leikkauksista ja työn lopullista sisältöä sekä purkaa tuotannon.

Saadun selvityksen mukaan moni työn järjestelyyn ja työn kulkuun liittyvä asia vaikuttaa käytännössä siihen, missä ja milloin tuottaja ja ohjaaja tekevät työtään. Sekä tuottajan että ohjaajan työhön liittyy eri vaihteita. Heillä voi olla samanaikaisesti tehtävänä useita eri vaiheissa olevia projekteja. Tuotannossa on kolme eri vaihetta (pre-production, production ja post-production), ja työn sisältö, työn paikka ja aika vaihtelevat tuotannon eri vaiheissa. Työtä tehdään muun ohessa yhtiön toimistotiloissa, kotona ja kuvauspaikoilla. Tuottaja ja ohjaaja voivat - kuvausvaihetta lukuun ottamatta - valita työn paikan melko itsenäisesti, ja he voivat myös erilaisia suunnitelmia laatiesaan vaikuttaa itse etukäteen sekä työpaikan valintaan että työajan käyttöön.

Tuottaja ja ohjaaja tekevät työtä eri paikoissa samoista lähtökohdista riippuen.

Suurin ero tuottajan ja ohjaajan työn välillä on se, että tuottaja vastaa koko tuotantoprojektista ja toimii myös esimiesasemassa solmien hankinta- ja työsopimuksia. Ohjaajan työssä, erityisesti kuvausvaiheessa, korostuu sitä vastoin työn epä säännöllisyys: työtä tehdään vuorokauden eri aikoina ja sen ajoittumista ja kestoa on usein vaikea määrittellä tarkasti etukäteen, koska kuvausten kulkuun voi vaikuttaa moni ulkoinen tekijä.

3. Työajan määräytyminen ja valvonta

Asiassa saadun selvityksen mukaan tuottaja ja ohjaaja saavat yleensä itse valita työnteon ajan ja paikan eikä työnantaja ole niistä varsinaisesti määrännyt. Tuottajalla ja ohjaajalla ei ole velvollisuutta raportoida säännöllisesti työajastaan tai -paikastaan, mutta vastaava tuottaja saa halutessaan niistä tiedon. Ohjaajan ja tuottajan työsopimuksissa ei ole määritelty työaikaa. Tuotannot ja niiden valmistumisaikataulu sovitaan vastaavan tuottajan kanssa. Sen pohjalta tuottaja laatii tuotantobudjetin, ja ohjaaja ja tuottaja valitsevat kuvauspaikat ja laativat kuvausaikataulun.

Kotonaan ja muissa toimiston ulkopuolisissa paikoissa tuottaja ja ohjaaja tekevät muun ohessa suunnittelutyötä. Työnantajalla ei näytä työn luonteesta johtuen olevan tarvetta määrätä kotona tehtävän työn ajankohtaa samalla tavoin kuin korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2002:36 esillä olleessa puhelinkeskustelutyössä ja työneuvoston lausunnossa TN 1429-08 esillä olleessa mode-rointityössä. Asiassa ei ole esitetty, että työnantajan intressissä olisi määrätä kotona tehtävän työn tekemisen ajankohdasta.

Työaikalain vakiintuneiden tulkintaperusteiden mukaan tuottajan ja ohjaajan kotonaan tekemään työhön ei sovelleta työaikalakia, vaan tällainen työ jää lain 2 §:n 1 momentin 3 kohdan nojalla soveltamisalan ulkopuolelle. Toisaalta työnantajan kiinteissä toimitiloissa tehtävä työ on normaalisti työaikalain alaista. Työneuvoston mielestä tässä tapauksessa ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukaista erotella työaikalain soveltamista tuottajan ja ohjaajan työhön kaavamaisesti sen mukaan, tehdäänkö työtä kotona vai esimerkiksi toimistolla. Näin on siitä syystä, että asianomaiset henkilöt voivat pitkälle valita sen, työskentelevätkö he kotona vai toimistolla ja kummassakin tapauksessa on kysymys samaan kokonaisprosessiin kuuluvien eri työvaiheiden tekemisestä. Tuottajat ja ohjaajat ovat kertoneet, että työpaikan valintaan vaikuttavat erilaiset seikat ja työtä saatetaan tehdä kiinteällä työpaikalla muun ohessa sosiaalisten tekijöiden vuoksi. Toisaalta työn tekopaikaksi saatetaan valita koti, kun halutaan erityisesti turvata työn häiriötön kulku. Työnantaja ei ole myöskään määrännyt tuottajalle tai ohjaajalle mitään toimistopäiviä tai vastaavia, jolloin heidän tulisi olla tavoitettavissa toimistolla tai tehdä siellä joitain tiettyjä tehtäviä. Työntekijät voivat myös pääosin itse päättää toimistolla tehtävän työn sijoittumisajan ja pituuden. Tämä koskee myös niitä töitä, jotka on luonteensa vuoksi tehtävä toimistolla (mm. tuotantokokoukset, leikkausten etenemisen seuranta). Tuottajan ja ohjaajan toimistolla tehtävä työ ei ole siten verrattavissa tavanomaiseen kiinteällä työpaikalla tehtävään työhön, jonka ajan työnantajan määrää.

Kuvauspaikat valitaan ja päätetään tuotannon suunnitteluprosessin aikana etukäteen, mutta tuottaja ja ohjaaja laativat itse varsinaisen kuvausaikataulun. Kuvaustyö on sinänsä aikaan ja paikkaan sidottua, ja kuvaukset etenevät ryhmätyönä tietyn aikataulun mukaan. Kuvauksissa on käytössä myös ns. call sheet, josta ilmenevät roolihahmoina esiintyvien työntekijöiden työajan alkamis- ja päättymisajankohdat ja päivittäinen lepoaika. Kuvatun kaltainen sidottuus voisi puoltaa työaikalain soveltamista. Toisaalta kuvausten keston saattaa vaikuttaa moni ulkoinen tekijä, ja ohjaaja joutuu näin ollen tekemään työtä kuvausten aikana epäsäännöllisesti. Kuvausvaiheessa työn suorittamiseen voivat vaikuttaa odottamattomat seikat, jolloin ohjaajan tulee päättää työn ajoittamisesta. Tuottajan osallistuminen kuvauksiin on pitkälti hänen omassa harkinnassaan. Kuvaustyötä ei voida siten sen suunnitelmista ja aikatauluista huolimatta pitää työnantajan työajan suunnittelua ja valvontaa koskevan määräysvallan alaisena.

Osa tuottajan ja ohjaajan työstä tehdään olosuhteissa, jossa työajan valvonnan mahdollisuutta ei ole. Asiassa saadun selvityksen mukaan tuottaja ja ohjaaja osallistuvat tuotantovaiheita koskevien aikataulujen laadintaan ja he voivat myös muutoin pitkälti vaikuttaa työnsä järjestelyihin. Tuottajalla on sellaista päätös- ja toimivaltaa, joka yleensä liittyy johtavassa asemassa olevan henkilön tehtäviin työaikalain 2 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla. Vaikka lausuntopyyntöä ei ole kohdistettu erityisesti työaikalain tähän kohtaan, työneuvosto toteaa, että ainakin tuottajan työ voisi jäädä työaikalain ulkopuolelle myös sen perusteella.

4. Johtopäätökset

Työneuvosto on arvioinut tuottajan ja ohjaajan sinänsä erilaisia ja eri paikoissa suoritettavia työtehtäviä yhtenä kokonaisuutena. Työneuvosto katsoo, että työ on vain vähäisessä määrin työnantajan työajan suunnittelua ja valvontaa koskevan vallan piirissä. Työnantajalla ei voida katsoa olevan työaikalaissa edellytetyjä kohtuullisia mahdollisuuksia tai erityistä velvollisuutta puuttua työhön käytettävän ajan järjestelyihin. Työnantajalla ei ole myöskään mahdollisuuksia etukäteen määrätä työn päivittäisiä ajankohtia. Näin ollen tuottajan ja ohjaajan lausuntopyynnössä kuvattu työ jää työaikalain soveltamisalan ulkopuolelle.

5. Sovelletut oikeusohjeet

Työaikalain (605/1996) 2 §:n 1 momentin 3 kohta.

Äänestys

Lausunto (6-3) perustuu puheenjohtaja Saloheimo, jäsenten Kangasperko, Ahonen, Virtanen ja varajäsenten Wilska ja Sajavaara mielipiteeseen. Jäsenet Aaltonen, Koskinen ja Myyri-Partanen esittivät seuraavan eriävän mielipiteen.

ERIÄVÄ MIELIPIDE

Jotta työ jäisi suppeasti tulkittavaksi tarkoitetun (näin esim. TN 1349-98) työaikalain 2 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan lain soveltamisalan ulkopuolelle, sen on oltava luonteeltaan itsenäistä. Itsenäisyyttä osoittavat työntekijän mahdollisuus itse suunnitella työn tarkat toimintatavat ja -ajat. Se, että työntekijällä on mahdollisuus itse suunnitella työnsä järjestelyjä, ei kuitenkaan sellaisenaan sulje työtä työaikalain ulkopuolelle, vaan työn on oltava myös tosiasiallisesti niin itsenäistä, ettei työnantajalla ole kohtuullisia mahdollisuuksia puuttua työhön käytettävän ajan järjestelyihin. Työhön on sovellettava työaikalakia, jos työnantaja voi etukäteen määrätä työn päivittäiset ajankohdat. Samoin, jos työntekijällä on velvollisuus ilmoittaa, milloin hän työnsä aloittaa ja lopettaa (HE 34/1996, ks. myös KM 2:1993).

Oikeuskirjallisuudessa on todettu mm. seuraavaa: ”Työaikalain ulkopuolelle on jätetty kotityö, jolla tarkoitetaan työtä, jota työntekijä tekee kodissaan tai muualla valitsemassaan paikassa, jossa työnantaja ei voi valvoa työhön käytettyä aikaa. Tältä osin käytäntö on täysin vakiintunut.” (Tiitinen – Kröger – Lonka – Paanetoja, Työaikalaki 1996, s. 54.)

Työnteon paikan ohella merkityksellistä työaikalain 2 § 1 momentin 3 kohdan tulkinnassa ovat työnantajan mahdollisuudet työajan valvontaan. Jos työnantajalla on tosiasiallinen mahdollisuus valvoa työaikajärjestelyjä, kuuluu työ lähtökohtaisesti työaikalain soveltamisalaan. Tätä tulkintaa tukee muun ohella työaikalain työaikasuojelullinen tarkoitus.

Tuottajat ja ohjaajat työskentelevät suoraan vastaavan tuottajan eli yhtiön johdon alaisuudessa. Asiassa saadun selvityksen mukaan tuottajat ja ohjaajat saavat yleensä itse valita työnteon ajan ja paikan eikä työnantaja ole niistä varsinaisesti määrännyt. Tuottajilla ja ohjaajilla ei ole velvollisuutta raportoida säännöllisesti työajastaan tai -paikastaan, mutta vastaava tuottaja saa halutessaan niistä tiedon. Ohjaajien ja tuottajien työsopimuksissa ei ole määritelty työaikaa. Tuotannot ja niiden valmistumisaikataulu sovitaan vastaavan tuottajan kanssa. Sen pohjalta tuottaja laatii tuotantobudjetin, ja ohjaaja ja tuottaja valitsevat kuvauspaikat ja laativat kuvausaikataulun. Tuotantobudjetti tosiasiallisesti määrittelee mm. kuvauspäivien määrän ja pituuden.

Työaikalain 2 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan merkityksellistä on työnteon paikka. Esillä olevassa tapauksessa työtä tehdään muun ohessa yhtiön toimistotiloissa, työntekijöiden kotona ja kuvauspaikoilla.

Työaikalain soveltamisala on laaja ja vain sen 2 §:ssä mainitut työt jäävät lain ulkopuolelle. Tehtäessä työtä työnantajan tiloissa on työnantajan asiana valvoa siihen käytettävän ajan järjestelyjä, ja näin ollen tällainen työ on työaikalain alaista. Näin asia on myös lausuntopyynnössä tarkoitettussa työssä, ja tuottajien ja ohjaajien työnantajan tiloissa tekemään työhön on sovellettava työaikalakia.

Tuottajien kuvauspaikat valitaan ja päätetään tuotannon suunnitteluprosessin aikana etukäteen. Tuottaja ja ohjaaja laativat kuvausaikataulun. Kuvausten kesto on saattaa vaikuttaa moni ulkoinen tekijä, mutta niiden ajankohta ja paikka määrätään ja tiedetään etukäteen. Kuvauksissa on käytössä myös ns. call sheet, josta ilmenevät roolihahmoina esiintyvien työntekijöiden työajan alkamis- ja päättymisajankohdat ja päivittäinen lepoaika.

Kuvaustyö on tiiviisti aikaan ja paikkaan sidottua. Saadun selvityksen mukaan tuottaja ja ohjaaja osallistuvat itse aikataulujen laadintaan ja heillä on tässä yhteydessä mahdollisuus vaikuttaa työn järjestelyihin. Työntekijän mahdollisuus itse osallistua työnsä aikatauluttamiseen ei kuitenkaan poista työaikalaisessa tarkoitettua työnantajan valvontamahdollisuutta. Jos käytännössä annettua työntekijän vapautta itse pitkälti valita työnteon paikka ja aika pidettäisiin ratkaisevana, voitaisiin työaikalain soveltaminen sivuuttaa monissa työtehtävissä, joissa työnteko ei vaadi sidottuisuutta tiettyyn kiinteään työpaikkaan. Työnantajalla ei ole mahdollisuutta määrätä työaikalain soveltamisesta siten, että työntekijälle annetaan tietty vapaus itse järjestellä työtään ajallisesti ja paikallisesti. Sen sijaan työaikalain voidaan katsoa velvoittavan työnantajan järjestämään mahdollisuuden työajan valvontaan keinoin, jotka ovat kohtuudella käytettävissä (näin TN 1401-05). Tällaista mahdollisuutta ei oikeuskäytännön mukaan ole ollut esimerkiksi tapauksissa, joissa hankintaesimies, alue-toimitsija, yrityskonsultti tai myyminenestäjä ovat yksin ja itsenäisesti tehneet niin sanottua kenttätöitä (TN 1371-01, 1371-00, 1329-96 ja 1401-15). Ohjaajan osallistumista aikataulun mukaisesti eteneviin, ryhmätyönä tehtäviin kuvauksiin ei voida arvioida samalla tavoin, vaikka ohjaaja olisi voinut päättää kuvaspaikasta ja kuvasten alkamisajankohdasta. Myöskään tuottajan ei voida katsoa kuvauksiin osallistuessaan olevan työnantajan työajan suunnittelua ja valvontaa koskevan vallan ulkopuolella, vaan hänenkin työhönsä kuvauksissa on sovellettava työaikalakia.

Tuottajat ja ohjaajat tekevät suunnittelutyötä kotonaan. Työnantajalla ei näytä työn luonteesta johtuen olevan tarvetta eikä tosiasiallisia mahdollisuuksia määrätä sen tekemisen ajankohtaa, eikä asiassa ole myöskään esitetty, että työnantajan intressissä olisi määrätä kotona tehtävän työn tekemisen ajankohdasta (vrt. KKO 2002:36, TN 1429-08). Ohjaajien ja tuottajien kotona tekemä työ jää työaikalain soveltamisalan ulkopuolelle.

Juri Aaltonen

Timo Koskinen

Kaarina Myyri-Partanen